

Regina Makauskienė
LDM Palangos gintaro muziejus
Vytauto g. 17, Palanga
Tel.: (8 460) 30 313
El. p. gintaro.muziejus@ldm.lt

REGINA MAKausKIENĖ

Medicinos tema Palangos gintaro muziejaus ekspozicijose ir edukacinėje veikloje

2015 m. rugsėjo 14–17 d. Kaliningrado gintaro muziejuje (rus. *Калининградский музей янтаря*) vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Gintaras medicinos istorijoje“. Renginyje dalyvavo per 40 mokslininkų, gintaro ekspertų ir muziejininkų iš Rusijos, Latvijos, Lietuvos, Italijos, Portugalijos, Didžiosios Britanijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV). Pranešėjai, pasitelkdami įvairius istorinius šaltinius, tarp jų ir dar nepublikuotus, nagrinėjo gintaro panaudojimo įvairiose istorinėse epochose temą. Daug dėmesio skirta gintaro pritaikymo liaudies medicinoje tematikos aktualizavimui šiuolaikinių muziejų parodose ir ekspozicijose. Apie muziejinius eksponatus šia tema bei eksponavimo problematiką diskutavo muziejininkai iš Rygos Paulo Stradinio medicinos istorijos muziejaus (lat. *Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs*), Londono gamtotyros muziejaus (angl. *London natural history museum*), Edinburgo gamtotyros muziejaus (angl. *Edinburgh natural history museum*), Kauno farmacijos muziejaus ir Maskvos mineralogijos muziejaus (rus. *Минералогический музей*). Konferencijoje pranešimą „Medicinos tema Palangos gintaro muziejaus ekspozicijose ir edukacinėje veikloje“ skaitė Lietuvos dailės muziejaus (LDM) Palangos gintaro muziejaus vyr. muziejininkė Regina Makauskienė. Ši publikacija parengta šio pranešimo pagrindu.

Reikšminiai žodžiai: Palangos gintaro muziejus, gintaro gydomosios savybės, edukacija, interaktyvūs edukaciniai užsiėmimai.

Palangos gintaro muziejus įkurtas 1963 m. rugpjūčio 3 d. grafų Tiškevičių rūmuose, pastatytuose pagal vokiečių architekto Franzo Schwechteno (1841–1924) projektą. Muziejaus įkūrimą inicijavo ir kaupiti eksponatus pradėjo buvęs LDM direktorius Pranas Gudynas (1919–1979), o pirmąją ekspoziciją sukūrė ir iki šiol ekspozicinius bei tiriamuosius darbus tęsia

ilgametis muziejaus vadovas Romualdas Budrys. Šiuo metu muziejuje saugoma daugiau kaip 30 tūkstančių eksponatų. Tai vienas populiariausių ir svingiausių muziejų Lietuvoje – jį jau aplankė per 9 milijonus svečių.

Tiškevičių rūmai visada buvo atviri mokslinės minties, poetinio žodžio ir klasikinės muzikos sklaidai. Visiems Palangos poilsiautojams gerai žinomi ir mėgstami Gintaro muziejaus erdvėse rengiami muzikos ir kultūros vakarai. Ypač gausiai lankomi Lietuvos nacionalinės filharmonijos organizuojami Lietuvos kamerinio orkestro koncertai „Nakties serenados“ – nuo 1971 m. kasmet vasaros vakarais pietinėje rūmų terasoje skamba klasikinės muzikos kūriniai.

2015 m. pavasarį LDM baigė įgyvendinti projektą „Palangos gintaro muziejaus reprezentacinių rūmų restauracija ir pritaikymas šiuolaikiniams kultūrinio turizmo poreikiams“, kuriuo Europos Sąjungos ir Lietuvos valstybės lėšomis ne tik pilnai atnaujinta pastato infrastruktūra, bet ir sukurtas modernus lankytojų aptarnavimo centras, įrengtos patalpos edukaciniams užsiėmimams. Po renovacijos antrąjį penkiasdešimtmetį muziejus pradėjo kaip moderni daugiafunkcinė kultūros ir meno institucija.

Reikšminga istoriniuose rūmuose įsikūrusio muziejaus veiklos sritis – Palangos kultūros istorijos atodangos. Čia pirmą kartą pristatyta didžiausia Lietuvoje Henriko Grinevičiaus (1924–1998) sukaupta senosios Palangos fotografijų ir atvirukų kolekcija. Surinkta ir atskleista grafų Tiškevičių gyvenimo Palangoje istorija. Visuomenei pristatytas rūmų statybos projektas, pagal kurį pavyko rekonstruoti rūmų architektūrinę viziją ir jos realizavimo raidą: Berlyne, Slaptajame Prūsijos valstybės kultūros paveldo archyve, 2006 m. surasti 74 F. H. Schwechteno sukurtų Palangos rūmų brėžiniai ir piešiniai. 1998 m. Štutgarte išleistoje Peero Zietzo monografijoje paskelbtas paties architekto sudarytas jo kūrinių sąrašas, kuriame yra ir 1897 m. pastatyti Palangos grafų Tiškevičių rūmai. Išsamia paroda 2011 m. paminėtas Palangos parko kūrėjo, pasaulinio garso prancūzų kraštovaizdžio architekto Édouard'o François André (1840–1911) mirties šimtmetis, o 2012 m. lietuvių literatūros klasiko Jono Mačiulio-Maironio (1862–1932) 150-osioms gimimo metinėms skirtoje parodoje ir kultūros vakare apmąstyta poeto santykis su jo pamėgta senąja Palanga ir Baltijos jūra.

Palangos gintaro muziejus – gintaro eksponatų kaupimo, tyrinėjimo ir informacijos apie gintarą sklaidos centras

Kaip jau minėta, Palangos gintaro muziejaus rinkiniuose sukaupta per 30 tūkstančių eksponatų, iš jų – apie 15 tūkstančių inkluzų kolekcija,

kuri yra viena didžiausių ir moksliniu požiūriu vertingiausių pasaulyje. Lietuvos istorijai ypač reikšmingas archeologinio gintaro rinkinys, kurio seniausieji akmens amžiaus radiniai liudija apie mūsų sentėvių kultūrą ir glaudžias sąsajas su gintaru. LDM jau daugiau nei 50 metų ne tik renka, saugo, eksponuoja gintarą, bet ir atlieka mokslinius tyrimus. Nuo 1964 m. vykdomos žvalgomosios ekspedicijos po Kretingos, Šilutės bei Šilalės rajonuose išartus ir pažeistus senųjų kapinynų plotus, rengiamos mokslinės konferencijos, o muziejaus Prano Gudyno restauravimo centre sukurta gintaro konservavimo ir restauravimo bazė. Tačiau muziejui rūpi ne tik praeities paveldas. Daug dėmesio skiriama ir dabarties gintaro meistrų, tęsiančių per daugelį amžių susiformavusias gintaro apdirbimo tradicijas, kūrybai. Nuo 1971 m. Palangos gintaro muziejuje rengiamos Lietuvos menininkų gintaro dirbinių parodos, kurių vertingiausiais darbais papildomi muziejaus fondai. Nuo pirmojo veiklos dešimtmečio muziejaus kolekcija rodoma užsienio šalyse: Prancūzijoje, Vokietijoje, Austrijoje, JAV ir kt. Viena reikšmingiausių lietuvių gintaro pristatymo tarptautinių arenų yra pasaulinės parodos. 2012 m. Pietų Korėjoje surengtoje pasaulinėje parodoje, kurioje muziejus eksponavo ir inkluzų bei gintaro dirbinių kolekciją, Lietuvos paviljonas įvertintas sidabro medaliu už kūrybišką parodos temos įgyvendinimą.

Žodžio „gintaras“ reikšmė

Palangos gintaro muziejaus ekspozicija atskleidžia gintaro susidarymo sąlygas bei jo panaudojimą žmonijos kultūros istorijoje. Muziejui populiariauti pasitelkiami įvairūs metodai, eksponatų išdėstymas pagal įvairias aktualias temas ir potemes.

Pastaruojamu metu labai populiaru gintaro gydomųjų savybių ir jo pritaikymo liaudies medicinoje tema. Ji taip pat atsispindi Palangos gintaro muziejaus ekspozicijoje (amuletai, senoviniai vaistinės indai gintarui smulkinti, gintariniai čiulptukai, karoliai, rožiniai ir pan.). Pats žodis „gintaras“ glaudžiai susijęs su aptariama tema. Lietuvos kalbininkas, baltistas, dialektologas Zigmantas Zinkevičius šį baltišką kilmės žodį linkęs sieti su veiksmažodžiu „ginti“.

Senovės egiptiečių kalba gintaro pavadinimas *sakal* skamba panašiai kaip lietuvių kalbos žodis „sakas“. Populiarios monografijos apie gintarą autorius anglas George'as Charles'as Williamsonas (1858–1942) 1932 m. rašė¹, kad į šiaurę nuo Karaliaučiaus (dab. Kaliningradas) yra buvusi vietovė, vadinta Saku oostu (lat. – *Sakaosta*). Šilutės rajone yra Sakučių kaimas. Jis išsidėstęs abipus Minijos upės, kuri istoriškai buvo vienas

Palangos gintaro
muziejaus ekspozicijos
vitrina, iliustruojanti
viduramžių vaistinę.

Fot. V. Aukštaitis

Gintariniai čiulptukai.
XX a. I p.

LDM PGd 786–787,
LDM PGd 864–866.
Fot. V. Aukštaitis

pagrindinių vandens kelių, leidusių nukakti iki Kuršių marių. Sakučių kaimas yra netoli Priekulės miestelio, kur šiauriau, dešiniajame Minijos krante, yra vietovė, žinoma Gintaro kasyklos pavadinimu (vok. *Bernsteingrube*).

Latvių *dzintars* šalia lietuvių „gintaro“ rodo, kad šį žodį lietuvių ir latvių protėviai vartojo jau prieš VII a. vidurį, t. y. dar prieš šių kalbų skilimą. Lietuvos mokslų akademijos narys, Leningrado universiteto profesorius Borisas Larinas (1893–1964) teigė, kad skolinys *янтаръ* iš baltų kalbos į rytų slavų dialektus yra patekęs ne anksčiau kaip X amžiuje. Pasak jo, gintaro pavadinimą iš pamario gyventojų bus pasiskolinę ir vengrai (*gyanta* dabartinėje vengrų kalboje reiškia „pušų sakai“, tačiau anksčiau *gyantar* buvo vadinamas gintaras). Vengrų kalboje šis žodis turi dvejopą morfolginę išraišką – *gyenta* (*gyante*, *gyonta*), *gyentár* (*gyantár*, *gyontár*) – ir tris reikšmes: „pušų sakai“, „gintaras“ ir „glazūra“. Taigi, dvejopa morfolginė išraiška ir trys žodžio reikšmės rodo vengrų kalbos artimumą kalbai tų genčių, kurios puikiai žinojo, kas yra gintaras. Vokiškas gintaro pavadinimas *Bernstein* kilęs iš dviejų žodžių: *brennen*, reiškiančio „degti“, ir *Stein*, reiškiančio „akmuo“ (gintaras iš tiesų dega). Šį terminą iš vokiečių perėmė lenkai ir vengrai: lenkiškai gintaras – *bursztyn*, vengriškai – *borostyan*. Angliškas gintaro pavadinimas *amber* siejamas su arabišku žodžiu

anbar (ambra – parfumerijoje naudojama kašalotų žarnyno išskiriama medžiaga, dažniausiai randama pakrantėse). Tuo tarpu Pabaltijo suomia gintaro pavadinimą ne pasiskolino, o sudarė patys: jų kalboje gintaras vadinamas *meripibka* ir *pibkakivi* (jūros sakai, sakų akmuo), estiškai – *merivaig* (jūros sakai).

B. Larinas teigė, kad žodis „gintaras“ galėjo būti perimtas iš tų genčių, kurios gyveno tūkstantį ar daugiau metų prieš slavus, latgalius, žiemgalius, kuršius ir kitas baltų gentis.

Ekspوناتai, susiję su gydomosiomis gintaro savybėmis

Palangos gintaro muziejuje eksponuojami vaistinėse naudoti senoviniai stikliniai indai ir dėžutės. Didelėse metalinėse piestose buvo smulkinamas gintaras, o stikliniai indai su lotyniškais užrašais muziejaus lankytojai padeda įsivaizduoti, kaip galėjo atrodyti jau paruošti vartoti preparatai: gintaro ekstraktas, rūgštis, aliejus. Muziejus šiuos eksponatus įsigijo XX a. 8 dešimtmetyje. Jie iliustruoja mistinę vaistininkų veiklą viduramžiais.

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Lietuvoje ir carinėje Rusijoje buvo populiarios gintaro užpiltinės. Tikėta, kad jos padeda nuo daugelio ligų bei stiprina organizmą. Ir dabar pajūrio gyventojai gaminasi gintaro užpiltines ir malšina jomis galvos ir sąnarių skausmus. Tam tikslui tinka tik natūralus, nešlifluotas gintaras. Nuo seno tikima, kad gintaro žieveleje slypi magiškosios ir gydomosios gintaro galios. XX a. pradžioje į Lietuvos teritoriją buvo įvežama Austrijoje ir Vokietijoje pagamintų preparatų su gintaro rūgštimi ir aliejumi. Sutrintas gintaras naudotas gaminant dantų pastą, muilą, masažui skirtą kremą. Gintaras vartotas ir medicininių prietaisų, akinių bei lupų gamyboje.

Lietuviai dar ir dabar tiki, kad gintaras saugo nuo nužiūrėjimo, dėl to jis, esą, tinka mažiems vaikams. Kalantis pirmiesiems dantukams naujagimiams būdavo duodami gintariniai čiulptukai. Ši tradicija Vakarų Lietuvoje gyvuoja iki šių dienų. Muziejuje eksponuojami čiulptukai pritaikyti gerti pieną ar kitą skystį, nes turi skylutes. Tam, kad kūdikis jo neprarytų, būdavo pritvirtinamas žiedas iš medžio ar plastiko. Šie čiulptukai įrodo, kad gintaras žmogų lydėjo nuo pirmųjų dienų.

Amuletinę gintaro funkciją atspindi archeologinių dirbinių kopijos iš vadinamojo „Juodkrantės lobio“. Ši kolekcija 1862–1899 m. surinkta įmonei „Stantien & Becker“ kasant gintarą iš Kuršių marių dugno ties Juodkrante. Palangos gintaro muziejus eksponuoja dirbinių iš šios kolekcijos kopijas, sukurtas LDM Prano Gudyno restauravimo centro restauratorės Bronės Kunkulienės. Tai įvairių formų kabučiai, sagos, vamzdeliniai karoliai, grandys, skridiniai. Ypač vertingi neolito amžiaus plastinio meno kūriniai – gintarinės žmonių ir gyvulių figūrėlės.

„Juodkrantės lobio“ dirbiniai yra ne tik nuostabūs taikomosios dailės kūriniai, bet ir neolite gyvenusių žmonių pasaulėžiūros, jų tikėjimo atspindžiai. Žmogaus pavidalo dvasių bei dievų vaizdavimo paprotys atspindi tuometinio žmogaus vaidmens gamtoje įsisąmoninimą ir įprasminimą. Tai siejama su žmogaus, kaip kūrėjo, pasaulio valdovo, įvaizdžiu. Gintaras buvo naudojamas žmogui šiame ir anapusiniame pasaulyje padėti turėjusių simbolinių amuletų gamyboje.

Įdomių akmens amžiaus gintaro dirbinių pavyzdžių pateikia muziejuje saugomas ir eksponuojamas vadinamasis „Palangos lobis“, kurį 1905–1907 m. sukaupe grafas Feliksas Tiškevičius. Šį rinkinį sudaro neolito ir geležies amžiaus dirbiniai, surinkti paties grafo per gintaro kasinėjimus pajūrio pelkėse. Yra žinių, kad dalį kolekcijos F. Tiškevičius 1908 m. padovanojo Vilniaus mokslo bičiulių draugijai. Dabar dalis šios kolekcijos saugoma Lietuvos nacionaliniame muziejuje. Grafo F. Tiškevičiaus toliau kaupas archeologinis gintaro rinkinys XX a. pradžioje buvo eksponuojamas Paryžiuje, kur sulaukė didelio susidomėjimo. Po grafo mirties našlė Antanina Tiškevičienė 1936 m. 148 kolekcijos eksponatus perdavė naujai įkurtam Kretingos muziejui. Vėliau rinkinys pateko į Kaune veikusį M. K. Čiurlionio dailės muziejų, 1960 m. – į Kauno valstybinį istorijos muziejų, o nuo 1963 m. depozito teisėmis pradėtas eksponuoti naujai įkurtame Palangos gintaro muziejuje.

Tokie eksponatai kaip gintaru inkrustuota monstrancija iš Sedos bažnyčios, XVI–XVII a. gintaro altorėlis, priklausęs senajai Tytuvėnų bažnyčiai, liudija ne tik apie to laikotarpio gintaro apdirbimo gildijų narių meistriškumą, bet ir gyventojų pamaldumą.

Lankytojai turi galimybę susipažinti ir su XVIII a. pabaigoje Palangos gintaro dirbtuvėse sukurtais gaminiais (tuo laikotarpiu palangiškių pagaminta produkcija sudarė didelę dalį Rusijos gintaro pramonės gaminių).

Ekspozicijoje pristatoma ir XIX a. pabaigoje gintaro apdirbimui naudota įranga, tuo laikotarpiu eksplotuotos Vlodo Žilčiaus gintaro apdirbimo staklės. Gausu tarpukariu Palangos gintaro apdirbimo meistrų sukurtų gintaro dirbinių pavyzdžių. Įvairių formų karolių vėriniai nešioti kaip gydomieji – nuo seno tikima, kad gintaras padeda sergant skydliaukės ligomis. Tokiu atveju karoliai nenusisegami net naktį. Eksponuojama ir gausi vaikų bei suaugusiųjų nešiotų karolių, vėrinių kolekcija.

Šiais laikais gintaro gydamosios savybės ir toliau tyrinėjamos bei taikomos praktikoje, ypač medicinoje ir kosmetikos gaminiuose. Parduotuvėse galima rasti plaukų priežiūros priemonių su gintaro ekstraktu, kuris stiprina plaukus ir jų šaknis, suteikia plaukams blizgesio bei mažina jų elektrinimąsi. Teigiama, kad gintaras ramina, valo odą, reguliuoja odai jaunatviškumą grąžinančio kolageno sintezę, gydo uždegimus. Gintaro aliejus – puikus antiseptikas, jam būdingos antibakterinės savybės – patepus žaizdą ji greičiau užgyja. Kosmetikos su gintaru pavyzdžių galima pamatyti muziejaus paskutinėje antrojo aukšto salėje.

Edukacinio darbo muziejuje specifika

Muziejinė edukacija plačiąja prasme apima visą muziejaus veiklą. Tai vertybių eksponavimas, parodų rengimas, leidybinė veikla, renginių organizavimas. Siauresne prasme – tai mokymosi galimybė nekasdieniškoje muziejaus aplinkoje, leidžiančioje atitrūkti nuo formalaus mokymo metodų ir suteikiančioje teigiamų emocijų. Pagrindinis tikslas kuriant edukacines programas yra ne tik perduoti informaciją, bet ir skatinti bei ugdyti pačių lankytojų aktyvumą, jų dalyvavimą kūryboje. Muziejų edukacijos specifiką lemia visa muziejinė mokymosi erdvė – pats muziejus, eksponatai bei informacijos perdavimo priemonės: profesionaliai parengta ekspozicija, etiketės su aktualia informacija, lankstinukai, katalogai, gido vedamos ekskursijos, specialios programos moksleiviams, seminarai mokytojams, paskaitos studentams, įvairūs konkursai ir veiklos šeimoms bei suaugusiesiems, filmai, koncertai, konferencijos ir kita. Kiekvienas muziejus turi pasirinkimo laisvę interpretuodamas muziejinės edukacijos sampratą, tačiau nė vienas neatmeta mokymosi muziejinėje aplinkoje idėjos. Toks mokymas unikalus tuo, kad dalyviai turi tiesioginį kontaktą su meno kūrinio ar istoriniu objektu. Todėl svarbiausia yra žinoti ir taikyti tas mokymosi teorijas, kurios padėtų pasiekti užsibrėžtus tikslus. Remiantis tarptautine edukacijos analize,

Šeima iš Šiaulių studijuoja akmens amžiaus amuleto ornamentiką.

Fot. R. Makušienė

—

Metodininkė G. Miežetienė užsiėmimo „Interaktyvūs amuletai“ metu su dalyviais gilinausi į Visatos paslaptis.

Fot. R. Makušienė

muziejų edukacinėje veikloje taikomos šios edukacijos teorijos: didaktinė aiškinamoji, atradimų, konstruktyvioji. Jas galima suskirstyti į pasyviojo ir aktyviojo mokymosi modelius. Pasyviajam priskirtinas didaktinis aiškinamasis, o aktyviajam – atradimų bei konstruktyvizmo modeliai. Vis dažniau remiamasi aktyviojo mokymosi teorijomis, kai lankytojai patys dalyvauja mokymosi procese. Paprastai edukacinės programos susideda iš didaktinės dalies ir atradimų proceso, per kurį dalyviai įsitraukia į kokią nors veiklą ir sukuria produktą, kurį gali išsinešti. Šitaip naujai įgytos žinios panaudojamos praktinėje ir kūrybinėje veikloje.

Pažindami muziejaus pasaulį lankytojai kūrybiškai pritaiko jau turimas žinias ir aplinką suvokia pasitelkdami visus pojūčius. Atsiranda ryšys su kitais mokomaisiais dalykais – muzika, daile, istorija, etnologija, mitologija, kalbomis, chemija, fizika, geografija ir kita.

Lietuvos muziejų apklausos rodo, kad edukacinių užsiėmimų populiarumas sparčiai auga. Apsilankymas muziejuje tampa ne vien pasyviu eksponatų apžiūrėjimu. Edukaciniai užsiėmimai padeda susipažinti su muziejiniais objektais šalies kultūriniame ir socialiniame kontekste.

Edukacinės programos, susijusios su gintaru ir jo gydymosiomis savybėmis

Po renovacijos atsiradus edukacinei veiklai pritaikytoms patalpoms, muziejuje buvo sukurta keletas naujų užsiėmimų. Edukacinę veiklą vykdo trys darbuotojai. Nuo 2015 m. gegužės mėnesio muziejuje rengiamuose užsiėmimuose dalyvavo daugiau kaip 2 000 vaikų ir suaugusiųjų. Edukacinės programos temą diktuoja muziejaus ekspozicija ar paroda. Anksčiau ekskursijose po muziejų lankytojams būdavo tiesiog pasakojama ir aiškinama, ką vienas ar kitas eksponatas liudija. Dabar, įdiegus interaktyvių, žaismingų elementų, kelionė po ekspoziciją tapo kur kas aktyvesnė. Edukacinė programa turi apimti tik nedidelę muziejaus teikiamos informacijos dalį, bet pateikti ją reikia nuodugniai, išsamiai, o svarbiausia – kūrybingai ir nuotaikingai. Muziejaus metodininkės aktyviai tyrinėja temų paklausą ir užsiėmimuose taiko vis daugiau interaktyvių elementų. Didelį populiarumą įgavo užsiėmimas „Interaktyvūs amuletai“, kurio metu susipažįstama su gintaro panaudojimo istorija akmens amžiuje, gintaro amuletų simbolika, ritualine gintarinių įkapių reikšme. Antroje užsiėmimo dalyje, naudojantis muziejaus planšetiniais kompiuteriais ar savo mobiliaisiais įrenginiais, kuriamas asmeninis amuletas. Šis užsiėmimas sukurtas padedant profesionaliai dizaineriui

Metodininkė G. Miežetienė demonstruoja ausų gydymą smilkstančiu gintaru. Užsiėmime dalyvauja Klaipėdos ir Telšių regionų aklių centro globotiniai (vadovė D. Vitkauskienė).

Fot. R. Makušienė

Edukacinis užsiėmimas „Pažinkime gintarą pojūčiais“. R. Makušienė regos negalių turintiems edukacinio užsiėmimo dalyviams perteikia gintaro panaudojimo galimybes liaudies medicinoje.

Fot. G. Miežetienė

Gražinai Eimanavičiūtei. Programą iš dalies finansavo Lietuvos kultūros taryba. Iš gautų lėšų muziejus įsigijo gintaro žaliavos ir interaktyviems užsiėmimams skirtos įrangos. Naujasis užsiėmimas 2015 m. sėkmingai pristatytas mokyklų mugėje „Mokykla be sienų’2015“ Vilniuje.

Jau keletą metų labai sėkmingai vedamas edukacinis užsiėmimas „Pažinkime gintarą pojūčiais“. Jis skirtas lankytojams, turintiems regos negalią. Muziejus sėkmingai bendradarbiauja su Lietuvos akliųjų

ir silpnaregių asociacija. Gintaras pažįstamas ne tik akimis, jį galima liesti, užuosti, netgi išgirsti ir skanauti.

Edukacinius užsiėmimus labai mėgsta vaikai ir specialiųjų poreikių turintys Dienos centrų lankytojai. Muziejaus edukatorės sėkmingai dirba ir su turinčiais sunkią psichinę negalią žmonėmis. Edukacinės programos pritaikomos specialiai jiems, nes šiuo atveju užsiėmimų tikslas – galimybė pabūti kitoje erdvėje, saviraiškos laisvė, džiaugsmas kažką sukurti patiems. Šitaip gintaro „gydomųjų savybių“ poveikis psichinei sveikatai pasireiškia tiesiogiai čia ir dabar: teigiamos emocijos, akimirkos džiaugsmas, bendravimas su muziejininkais.

Edukacinį užsiėmimą „Gintaras liaudies medicinoje“ mielai užsako šeimos, jį dovanoja gimtadienio ar kitomis progomis. Užsiėmime pasigaminami gintaro milteliai, kuriais galima praturtinti kremą veidui ar rankoms, sužinoma, kad jie tinka šveisti odą. Demonstruojamas senovinis ausų skausmo gydymo būdas: gintaro gabaliukas padeginamas, liepsna užgesinama, o dar smilkstantis dūmas nukreipiamas į skaudančią ausį. Rankose patrintas gintaro gabalėlis sušyla ir skleidžia malonų sakų aromatą. Tokiu sušildytu gintaru galima pamasažuoti odą ir sąnarius, pajusti jo skleidžiamą teigiamą energiją. Užsiėmime dalyviai sužino apie gintaro savybes, išmoksta atskirti jį nuo falsifikatų. Pateikiami produktų su gintaru pavyzdžiai, parodomas filmukas apie gintaro panaudojimą šiuolaikiniuose SPA centruose.

Muziejus yra gyvas organizmas, kuriame nuolat vyksta veiksmas, o jauki, neformali aplinka lankytojams suteikia naujų potyrių džiaugsmą.

Išvados

Palangos gintaro muziejaus ekspozicijoje, šalia kitų temų, nemažai dėmesio skiriama ir gintaro panaudojimui liaudies medicinoje. Lietuvoje gintaras žmogų lydi visą gyvenimą. Pats žodis „gintaras“ etimologiškai siejamas su apsauga, gynimu. Muziejuje vyksta edukaciniai užsiėmimai, nagrinėjantys gydomąsias gintaro savybes: „Gintaras liaudies medicinoje“, „Gintaro savybės“, „Interaktyvūs amuletai“, „Pažinkime gintarą pojūčiais“.

Edukacinės programos temą diktuoja muziejaus ekspozicija ir parodos. Edukacija apima tik nedidelę muziejaus teikiamos informacijos dalį. Ją stengiamasi pateikti nuodugniai, išsamiai, kūrybingai. Muziejaus darbuotojai supranta, kaip svarbu suteikti lankytojams galimybę susipažinti su meno kūriniais, turiningai praleisti laisvalaikį, patenkinti smalsumą, įgyti žinių. Edukaciniai užsiėmimai populiarina gintarą, supažindinta su jo menine verte, paneigia tarp jaunimo gajų mitą, kad gintaras esąs senamadiškas ir

nebeaktualus. Užsiėmimų metu lankytojai supažindinami su cheminėmis ir fizinėmis gintaro savybėmis, jo atmainomis, išmokomi atskirti gintarą nuo falsifikatų ir kopalų. Pristatoma gintaro panaudojimo istorija nuo seniausių laikų iki mūsų dienų. Lankytojai pagilina istorijos ir etnografijos žinias, sužino apie per gintarą užsimezgiusius kultūrinius ryšius.

Edukaciniai užsiėmimai muziejų daro prieinamą įvairioms tikslinėms grupėms, skatina neįgaliųjų integraciją į visuomenę. Lankytojai su specialiaisiais poreikiais turi galimybę pajvairinti laisvalaikį, gauti teigiamų emocijų. Muziejus tai tarsi gyvas organizmas – ne tik laisvalaikio praleidimo vieta, bet ir švietimo centras, turintis unikalių eksponatų, sudarantis puikias sąlygas mokinių praktinei, mokslinei, kūrybinei veiklai. Aktyvus lankytojų dalyvavimas muziejaus veiklose – vienas iš svarbiausių muziejaus darbo tikslų.

Išnašos

1. Williamson G. C., *The book of amber*, London, 1932.

Literatūra ir šaltiniai

1. Baltrūnaitė R., *Mokymosi muziejuose galimybės ir formos*, 2003: http://www.museums.lt/Lietuvos_muziejai_2003_nr3/baltrunaite.htm > (žiūrėta 2017-01-27).
2. *Muziejų edukacinės programos suaugusiesiems*, sud. A. Bėkšta, Vilnius, 2010.
3. Širiakovienė A., Pocevičienė R., „Moksleivių kūrybiškumo ugdymas muziejų edukacine veikla“, *Acta paedagogica vilnensia*, 2010, t. 25, p. 150–158.
4. Prakapienė D., Biogeografijos studijos ir pamokos muziejuose, <https://leu.lt/download/10091/prakapiene.pdf> (žiūrėta 2017-01-27).
5. Vitalaki E., *Museum education as a tool for promoting school-wide community and family cooperation in elementary: a preliminary report. Problems of education in the 21st century*, 2011, vol. 36, p. 116–125.
6. Zinkevičius Z., Luchtanas A., Česnys G., *Tautos kilmė*, Vilnius, 2006, p. 27–47.
7. О слове янтарь // Сб. статей, посвященных акад. Я. М. Эндзелину. *Rakstu krajums. Veltījums ak. J. Endzelinam*, Riga, 1959, л. 149–161.
8. Williamson G. C., *The book of amber*, London, 1932.

Medical Use of Amber as a Subject of Exhibition and Educational Activities at the Palanga Amber Museum

REGINA MAKUSKIENĖ

From 14 to 17 of September, 2015, in the Kaliningrad Regional Amber Museum the international scientific conference “Amber in the History

of Medicine” was held. Over 40 scientists, amber experts and museologists from Russia, Latvia, Lithuania, Italy, Portugal, Great Britain, USA were the participants of the conference. The presenters examined the subject of uses of amber in different historical periods relying on multiple historical sources, including the unpublished ones. A lot of attention was paid to the aspect of use of amber in traditional medicine by organizing the exhibitions and expositions in contemporary museums. The museologists from P. Stradins Museum for History of Medicine in Riga, London’s Natural History Museum, Edinburgh’s Natural History Museum, Kaunas Pharmacy Museum, Moscow Mineralogical Museum, discussed the exhibits related with the subject as well as the problematics of the exhibiting. The chief museologist Regina Makauskiene representing the Palanga Amber Museum was the speaker as well.

The Palanga Amber Museum was established in 1963. The Museum’s collection consists of 30 thousand exhibits. Approximately 9 million people have already visited the museum. In 2015 the project “The restoration of Amber museum mansion and its adaptation to the contemporary cultural tourism needs” was realized. The infrastructure of the building was renewed and the centre of cultural meetings and education was opened. In the exhibition, the theme about the use of amber and its healing properties is revealed together with other subjects. Amber accompanies Lithuanians from birth to death. Even the etymology of the Lithuanian word for amber is related to the verb “to defend”. In educational sessions these are the popular topics about the healing properties of amber: “Amber in traditional medicine”, “Amber properties”, “Interactive amulets”, “To know amber by senses”.